

OTOK SALAMIS

Jakoba Alešovca: **Izbrani spisi**. I. zvezek. Kako sem se jaz likal. I. del. Ljudska knjižnica, 9. zvezek. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Cena broš. K 1'20, vez. K 2'—.

Jako pereče je vprašanje vzgoje našega inteligentnega naraščaja. Slovenska inteligenca, kolikor je imamo, je skoraj brez izjeme izšla iz ljudstva, pa tudi sedaj potrebuje ona in dobiva še vedno svežih dotokov iz ljudskih množic. Naša inteligenca je sterilna tudi v tem oziru, da producira jako malo inteligentnega naraščaja. Težka in trnjeva je pot, po kateri pride sin delavca ali kmeta do višje izobrazbe. Mnogo zahteva ona žrtev od staršev, sorodnikov in vzgojiteljev, mnogo pa tudi od dijaka samega in to ne samo žrtev telesnih in umstvenih sil in naporov, žrtev srčnih nagnenj in prijetnosti mladih let, ampak najbolj tragične so še neke druge vrste žrtve, ki uničijo mnogo mladih eksistenc.

Na tej dolgi in borb prenapolnjeni poti pride mladenič neprenehoma v kolizije med tem, kar je videl doma in doživel doslej na sebi, in med novimi nazori, idejami in načinom mišljenja, ki se mu vsiljuje v tujem ozračju na poti življenja. Koliko mladih velenadarjenih sil opeša na poti in obnemore v teh bojih, koliko jih izgubi ves idealizem svoje mladosti, vso svežost duha, ves krepki realizem, katerega so prinesli z doma, ter postanejo slednjič samo suhoparni filistri, katerih edini vzor — kos belega kruha in še kaka druga prijetnost življenja. Mnogo krepkih narav se prebije skozi te boje in doseže slednjič svoj namen, da se povzpne do stališča akademične izobrazbe. Toda ko bi se morali sedaj vrniti med narod in mu pričeti vračevati, kar so od njega dobili, zapazijo, da se je odprl med njimi in med narodom globok prepad, čez katerega

ne pelje nobena brv. Narod jim je postal tuj in oni njemu. Hoteli bi delati za narod, toda izgubili so vse stike z njim, izluščili so se popolnoma iz narodne skorje in zato ne morejo v življenju dobiti več tal in podlage za plodonosno delo med narodom.

Hvaležen predmet pisateljev bi bil, opisovati te boje in nasprotja, trnjevo pot slovenskega mladeniča do izobrazbe in boj med domačim duhom in tujim vplivom. Ta predmet se je doslej v našem slovstvu obravnaval še jako malo. Med najzanimivejše proizvode te vrste spada Alešovčev: *Kako sem se jaz likal*. Pisatelj opisuje samo svoje lastne doživljaje, opisuje bujno in sveže, z velikim humorjem, toda predmet sam je tragičen, da bi človek zaplakal. „Povest slovenskega trpina“ je napisana slovenskemu narodu „v pouk in zabavo“, predvsem pa v pouk in v resen opomin. Čitala se bo gotovo z zanimanjem od nadebudnega dijaka in od resnega možaka, naj bi pa tudi vzbudila pozornost širokih krogov slovenskih na žalostno dejstvo, kako nam na poti življenja propada naš inteligentni naraščaj, in vzdramila slovenske rojake, da se odločno zavzamejo za mladino in pomagajo ozdraviti krvavečo rano našega naroda.

Dr. L. L.

Anton Medved: **Kacijanar**. Tragedija v petih dejanjih. Ljubljana 1910. Založila Katoliška Bukvarna, str. 128. Cena broš. K 1'40, vez. K 2'40.

Za božične praznike smo prejeli Medvedovo tragedijo „Kacijanar“, predelano in popravljeno. Marljivo je rabil pisatelj dleto in pilo, ni štedil časa in truda, da bi nam podal delo dovršeno. Stari rek: „Nonum prematur in annum“ velja še vedno. Resničen slovstven umotvor mora biti ne samo plod genija in navdahnjenja, ampak tudi delo časa in truda. O Medvedu znamo, da ne daje reči lahkomisljeno iz rok. Skrbno in mar-

ljivo izdelovanje naredi na čitatelja prijeten vtis, tudi ako najde pomanjkljivosti v stvari.

„Kacijanarja“ moremo ali pravzaprav moramo presojevati z dveh stališč: kot literarno in kot scenično delo. Seveda ni mogoče ves čas obojega strogo ločiti. Dobro scenično delo bo več ali manj tudi literaren umotvor in lep literaren umotvor v dramatični obliki mora kolikor toliko vplivati tudi na odru. Ločiti je pa vendar treba oboje.

Ni dvoma, da je „Kacijanar“ v slovstvenem oziru umotvor stalne vrednosti. O marsikateri slovenski drami se bo še komaj ohranilo ime v slovstveni zgodovini slovenski, ko bodo odlomki iz „Kacijanarja“ stali v šolskih čitankah. Učitelj slovenščine bo moral obračati pozornost dijakov na spise Medvedove, kot na vzor lepega, opiljenega jezika.

Drugič je „Kacijanar“ kot scenično delo namenjen, da se uprizoni na odru. Teško je reči, kje tiči vzrok in kaj je napaka, da se Medved ne more raz-

CIGANČKI

viti v dramaturga? Sicer bi pa morali staviti to vprašanje bolj splošno in reči: Kaj je vzrok, da se ne more razviti slovenska drama. Imamo pesnike in pisatelje, katerih dela se lahko pokažejo tudi med tujim svetom, toda nimamo niti ene slovenske drame, niti enega dramatika! Nobeno slovensko delo (izvzeti bi bilo treba menda edinole „Divjega lovca“, ki učinkuje prijetno le radi svojih ljudskih motivov) se ne more obdržati med nami, kaj še da bi prodrlo v svet. Meni se zdi, da tiči glavni vzrok v tem, ker Slovenci nimamo slovenskega gledališča. Ljubljansko gledališče ni slovensko, ampak je neka tuja naprava, k nam zanešena, kakor tudi kinematograf ali cirkus, da se pozabavajo gotovi ljudje. Vsi veliki dramatikci so bili ali sami igralci, ali pa vsaj v tesni zvezi z gledališčem. Besede so pri drami postranska stvar, glavno je dejanje, besede samo nosijo in pomagajo razvijati dejanje. Pisatelj, ki piše, da se čita, mora pisati čisto drugače, kakor pa pisatelj, ki piše, da se gleda in posluša. Pri prvem deluje samo črka in razum, drugi mora računati tudi s pogledom in sluhom. Marsikaj, kar prvi naširoko pripoveduje, pribije drugi z eno besedo ali gesto ali nadomesti s scenerijo.

Dramatika je bistven del slovstva, toda ona se pri nas doslej ne more razviti, ker ji manjka pogoja — gledališča. Prehitro smo hoteli imeti vse in stati na višini starih kulturnih narodov, opero, opereto, vse smo hoteli imeti naenkrat in obenem. Na ta način je postal naravni umetniški razvoj nemogoč. Občinstvo je izgubilo zmisel za dramo, celo novitete naših domačih pisateljev napolnijo gledališče komaj napol. Samo opereta vleče še nekoliko, toda variete in kinematograf bosta zadušila tudi njo.

Scenična napaka „Kacijanarja“ je, da je izrastel iz razuma, a se ni porodil na odru. Delo je literarno lepo, toda manjka mu dramatike. Vendar mislimo, da bi se pri normalnih razmerah tako delo dalo uprizoriti na odru in bi moralo imeti vsaj delen uspeh. Ako bi se tudi ne obdržalo trajno, vendar bi je bilo vredno podati občinstvu pri kakšni priliki na odru. Ako se pa odgovori, da take stvari ne vlečejo, potem moramo odvrniti: Čemu se žrtvujejo mnogi tisočaki iz žuljev ljudstva izprešanih davkov za gledališče, ako glediško občinstvo ne mara umetnosti? Zabavo naj si plačajo obiskovalci sami, dežela in mesto moreta podpirati samo umetnost.

Dr. L. L.

Janeza Trdine: **Bajke in povesti**. Zbrani spisi, knjiga VII., bajke in povesti, VI. V Ljubljani 1910, založil L. Schwentner. Cena broš. K 2'50, eleg. vez. K 3'70, po pošti 20 vin. več. Oceno prinesemo prihodnjič.

Friderik Juvančič, c. kr. profesor: **Pouk francoščine in modernih jezikov sploh**. Ponatis iz „Pedagoškega letopisa“ za leto 1909., natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Gospod profesor Friderik Juvančič nam spisuje francoske učne knjige za srednje šole. Navedena razprava, v kateri izraža svoje nazore o učenju modernih jezikov, je nekak predgovor k njegovim učnim knjigam. Učenje modernih jezikov in zlasti francoskega postaja za nas Slovence vedno večjega praktičnega pomena. Skoraj nerazumljivo je, da nimamo doslej še skoraj nobenih učnih knjig za moderne jezike. Prvo francosko slovnico in doslej tudi zadnjo nam je spisal še Valentin Vodnik. Ker se bližajo, kakor se kaže, tudi v tem oziru boljši časi, je jako hvalevredno od g. profesorja, da hoče vnaprej postaviti načela, po katerih se je treba učiti modernih jezikov in pisati učne knjige. Kot visoko izobražen človek in mož, ki ima v tej stvari mnogoletne izkušnje, se pač ne more strinjati z onim „realizmom“, ki je zavladal v novejših časih na tem polju. Modernih jezikov se ne učimo samo, da bi znali v dotičnem jeziku povedati nekaj fraz, ampak naš namen mora biti, da si z znanjem jezika odpremo pot k poznavanju kulture dotičnega naroda. Kakšen commis-voyageur govori lahko mnogo modernih jezikov, toda mi ga še ne bomo prištevali zato h kulturno višje stoječim ljudem. Francoska bona govori lahko čisto pariško francoščino, kulturno stoji pa niže od naše služkinje in je morda doma drgnila stopnice in vihtela metlo, preden je šla širit znanje francoščine v tujino.

Učenje modernih jezikov mora biti za nas sredstvo h kulturnemu dvignjenju in osamosvojenju naroda. Površni „realizem“ pa učencu ne daje tega znanja in raditega se ne moremo popolnoma odreči zaničevanemu staremu „formalizmu“. Profesor Juvančič stoji na zdravem zmernem stališču, nekako sredi med obema strujama.

Dr. L. L.